

До разової спеціалізованої
вченої ради Львівського
державного університету
внутрішніх справ

ВІДГУК

опонента – кандидата юридичних наук, доцента

Олашин Марини Миколаївни –

на дисертацію Матолич Віти Василівни на тему «Охорона професійних
таємниць у кримінальному провадженні», поданої на здобуття наукового
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження Матолич В.М. є безсумнівною та на високому науковому рівні розкрита у вступі і обґрунтована. Обрана дисертанткою тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що удосконалення процедур, які регламентують отримання інформації, що становить професійну таємницю, а також її подальше використання у кримінальному провадженні, має важливе значення в умовах становлення України як правової та демократичної держави, оскільки спрямоване на забезпечення належного рівня реалізації прав, свобод і законних інтересів осіб у ході здійснення кримінального провадження, а також на забезпечення ефективного виконання завдання держави зі здійснення правосуддя на етапі вступу нашої держави до Європейського Союзу.

Запроваджуючи діючі процедури надання доступу до інформації законодавець намагався максимально врахувати міжнародні стандарти, у тому числі і на основі аналізу практики їх застосування у інших країнах. Однак, у зв'язку з непинним розвитком інформаційних відносин, технічного прогресу та сучасного стану, окремі законодавчі положення потребують удосконалення, а деякі поняття – законодавчого закріплення. Дисертанткою

проведено достатньо ґрунтовний аналіз обраної теми, виявлено новизну результатів дослідження, удосконалено існуючі наукові поняття, запропоновано проекти змін до законодавства за напрямками дослідження, що підкреслює актуальність обраної проблематики.

Дисертація відповідає тематиці наукових досліджень і науково-технічних розробок, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11.06.2020 №454 та виконана в межах Плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету внутрішніх справ (тема: «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти», номер державної реєстрації 0121U113930; «Протидія злочинам, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти», номер державної реєстрації 0118U005374). Тема дисертаційної роботи відповідає науковому напрямку кафедри кримінально-правових дисциплін Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Об'єктивний аналіз обрання та ефективності застосування методів дослідження, визначених Матолич В.В. дає підстави зазначити про якісний науковий рівень дисертаційного дослідження. Зокрема, методологічною основою є діалектичний метод, який вдало використано для виявлення та визначення змісту етичних стандартів роботи з інформацією, що становить професійні таємниці; метод системно-структурного аналізу використано з метою виокремлення ознак поняття «професійна таємниця», та окремих видів професійних таємниць, які були предметом наукового дослідження; формально-юридичний метод вдало було застосовано при здійсненні аналізу положень міжнародних кримінальних процесуальних актів, практики ЄСПЛ і норм національного кримінального процесуального законодавства. Також за допомогою методу порівняльного аналізу проведено порівняння стандартів, які застосовані у практиці ЄСПЛ, положеннях кримінального процесуального

законодавства низки держав із нормами національного кримінального процесуального законодавства. Важливим аспектом слід відмітити що всі використані у дисертації методи є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими.

Також вартує звернути окрему увагу на емпіричну основу дослідження яку складають ухвали слідчих суддів, судів апеляційної та касаційної інстанції, а також результати опитування 177 респондентів, серед яких працівники судових та правоохоронних органів, адвокати та інші представники правничих професій.

Висновки та пропозиції дисертантки є обґрунтованими та переконливими. У ході підготовки дисертаційного дослідження дисертантка використала широке коло наукових джерел, судової практики, нормативно правових актів. Зазначені наукові джерела були детально проаналізовані авторкою та використані при аргументації власного підходу до шляхів вирішення певної проблеми. Також дисертантка сформулювала власне бачення, яке підтверджується логічно-послідовною аргументацією, що свідчить про високий загальнонауковий рівень проведеного дослідження. Дисертаційне дослідження має чітку структуру та достатню аргументацію отриманих результатів. В дисертації досліджено і систематизовано теоретичні підходи до розуміння понять із досліджуваної проблематики, слушно зазначеного щодо необхідності вживання однакової термінології для позначення термінів різних галузей права, проаналізовано національне законодавство, а також судову практику, крім цього здійснено порівняльний аналіз чинного законодавства України та нормативних актів інших держав на предмет регулювання суспільних відносин за темою дослідження щодо правової охорони таємниць у кримінальному провадженні. Дисертантка влучно виокремила проблеми у правовому регулюванні та запропонувала оптимальні шляхи їх вирішення.

Питання, які розглядаються в дисертації, розкрито на досить високому методологічному рівні. Зокрема, проаналізовано широкий спектр

вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з окресленої проблематики, що свідчить про поглиблений аналіз порушеної в дослідженні проблеми. Крім того, автор вивчила і проаналізувала періодичну літературу з цього питання, що свідчить про спробу синтезувати поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до розуміння проблеми охорони професійних таємниць у кримінальному провадженні.

З аналізу рецензованої роботи можна зробити висновок, що під час проведеного дослідження було використано не лише вітчизняну юридичну літературу, а й велику кількість іноземних фахових наукових джерел, що дозволило дисертанту досягти високого ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Очевидно, що автор, працюючи над написанням дисертації, дотримувалась процедури систематизації наукової літератури під час її аналізу.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнула визначеної мети та виконала поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Наукова новизна дослідження. Полягає в тому що за характером та змістом розглянутих питань дисертація є одним з перших комплексних наукових досліджень, які розкривають охорону окремих професійних таємниць у кримінальному провадженні. До найбільш вагомих положень наукової новизни слід віднести такі:

вперше:

- обґрунтовано необхідність встановлення єдиної процедури для отримання інформації, що становить банківську таємницю у ході здійснення кримінального провадження;

- наголошено на необхідності перед зверненням із клопотанням щодо надання тимчасового доступу з'ясовано, чи містить запитувана інформація комерційну таємницю;

- обґрунтовано доцільність позбавлення адвоката права відмовитися розкривати професійну таємницю, якщо клієнт звільнив адвоката від обов'язку зберігати професійну таємницю;

- розроблено та запропоновано закріпити у Кримінальному процесуальному кодексі України визначення поняття «таємниця ухвалення судового рішення»;

- розроблено критерії, яким має відповідати інформація, яку надають журналісту чи медіа для виникнення права на конфіденційність джерела отримання такої інформації;

- доведено доречність розмежування процедури доступу до інформації, що становить таємницю усиновлення (удочеріння) залежно від підстав отримання доступу та запропоновано внести відповідні зміни у Сімейний кодекс України;

- доведено доречність виключення експерта з переліку осіб, які не підлягають допиту як свідки, та обґрунтовано необхідність доповнення цього переліку викривачем, а також іншими особами, що уповноважені на вчинення дій прирівняних до нотаріальних, іншими особами (окрім священнослужителів), які були присутні на сповіді чи при здійсненні обряду покаяння;

- аргументовано необхідність встановлення у Кримінальному процесуальному кодексі України заборони адвокату бути викривачем у кримінальному провадженні, якщо це може призвести до порушення адвокатської таємниці;

- доведено, що перелік видів інформації, які містять охоронювану законом таємницю, наведений у ст. 162 Кримінального процесуального кодексу України (далі по тексту – КПК України), не може бути вичерпним, оскільки процедура надання тимчасового доступу до речей і документів має застосовуватися у всіх випадках, коли в інтересах досудового розслідування виникає необхідність отримати інформацію з обмеженим доступом;

удосконалено:

- запропоноване у науковій літературі визначення поняття «професійна таємниця» та аргументовано, що інформація, яка становить професійну таємницю, не завжди має похідний характер;

- підхід щодо визначення місця службової таємниці у системі таємниць;

- підхід до вживання у КПК України термінології, відмінної від інших актів законодавства про інформацію та запропоновано привести термінологію, вжиту у КПК України у відповідність з термінологією інформаційного законодавства;

- науковий підхід до визначення статусу священнослужителя у кримінальному провадженні при вирішенні питання щодо проведення його допиту як свідка;

- перелік рішень слідчого судді, що підлягають апеляційному оскарженню;

- процедуру вирішення питання щодо надання тимчасового доступу до інформації, що становить медичну таємницю, у кримінальних провадженнях приватного обвинувачення;

- запропоновано викласти у новій редакції ст. 222 КПК України, розширивши перелік суб'єктів, які уповноважені надавати дозвіл на розголошення інформації, що становить професійну таємницю;

- підхід до процедури призначення закритого судового засідання;

дістали подальший розвиток:

- наукова думка щодо необхідності закріплення у законодавстві визначення поняття «професійна таємниця» з метою забезпечення однакового підходу до розуміння цього поняття;

- підхід щодо доповнення КПК України нормами, які встановлюють склад учасників судового розгляду при проведенні закритого судового засідання;

- твердження щодо необхідності виключення священнослужителів з числа осіб, які можуть бути звільнені від обов'язку зберігати професійну таємницю особою, яка довірила їм таку інформацію;

- положення про необхідність виключення з КПК України норм щодо ухвалення судового рішення у нарадчій кімнаті.

Дослідження Матолич В.В. має теоретико-прикладний характер, а одержані результати можуть бути використані та отримати своє подальше практичне втілення для удосконалення кримінального процесуального законодавства України (у законотворчому процесі), при здійсненні нагляду за дотриманням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове розслідування та підтримання обвинувачення в суді (Довідка про впровадження результатів дисертації № 07-594 вих-23 від 21.07.2023р.); під час викладання освітніх компонент «Кримінальне процесуальне право України», «Прокурорська і судова етика», «Теоретико-прикладні проблеми кримінального судочинства», «Актуальні проблеми кримінального права і процесу та ін.» (Акт впровадження результатів дисертації в освітній процес № 72 від 07.07.2023 р. та Акт впровадження результатів дисертації в освітній процес № 67-13-1/111 від 20.07.2023 р.).

Загалом результати наукового дослідження Матолич Віти Василівни можуть бути застосовані при вирішенні широкого кола проблем наукового, правозастосовчого та освітньо-виховного характеру і саме в цьому полягає їх практична значущість.

Оформлення та зміст дисертації. Робота виконана відповідно до вимог, встановлених Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 №40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 №759). Дисертація вирізняється логічним змістовним наповненням згідно заявленого плану. Є комплексною та системною роботою по проблематиці охорони таємниць у кримінальному провадженні.

Дисертація складається із: вступу, трьох розділів, які містять шістнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (усього 219 найменувань) та додатків.

У першому розділі «Інформація, що становить професійну

таємницю та умови її використання у кримінальному провадженні» авторка запропонувала удосконалити визначення поняття «професійна таємниця» та закріпити це поняття у законодавстві, звернула увагу на неоднаковість термінології, яку пропонує усунути на законодавчому рівні, проаналізувала етичний аспект використання інформації, яка становить професійну таємницю та дійшла висновку, що практика закріплення у локальних актах етичних норм, які стосуються роботи з інформацією з обмеженим доступом є виправданою, акцентувала увагу на критеріях, яких необхідно дотримуватися з метою забезпечення дотримання балансу між публічними та приватними інтересами у ході здійснення кримінального провадження.

У другому розділі **«Правовий аналіз окремих видів професійних таємниць»** дисертантка проаналізувала правове регулювання окремих видів професійних таємниць та на основі проведеного аналізу дійшла висновків щодо: необхідності уніфікації процедури отримання інформації, яка становить банківську таємницю, у кримінальному провадженні; доцільності встановлення чи інформація містить комерційну таємницю перед зверненням з клопотанням щодо надання тимчасового доступу до такої інформації; необхідності вживання у КПК України терміну «нотаріальна таємниця», а також наведено обґрунтування щодо доповнення переліку осіб, які не підлягають допиту як свідки, нарівні з нотаріусами, також і іншими особами, які уповноважені на вчинення дій, що прирівняні до нотаріальних; доцільності закріплення у законодавстві категоричного положення щодо втрати інформацією статусу адвокатської таємниці, якщо клієнт надав на це свою згоду; обґрунтованості закріплення у законодавстві терміну «таємниця ухвалення судового рішення» на зміну терміну «таємниця нарадчої кімнати»; визначення єдиного підходу до розуміння терміну «священнослужитель», доповнення переліку осіб, які не підлягають допиту як свідки, крім священнослужителів, особами, які були залучені до здійснення обряду сповіді; необхідності розробки критеріїв, яким має відповідати інформація

для забезпечення конфіденційності її джерела, а також розширення переліку ухвал слідчого судді, які можуть бути оскаржені у ході досудового розслідування; удосконалення процедури отримання тимчасового доступу до інформації, що становить медичну таємницю у справах приватного обвинувачення; розмежування процедури доступу до інформації, що становить таємницю усиновлення.

У третьому розділі «Способи збирання та захисту інформації, що становить професійну таємницю, у кримінальному провадженні», запропоновано удосконалити процедуру проведення окремих слідчих (розшукових) та процесуальних дій у кримінальному провадженні, розроблено пропозиції щодо внесення змін у ч.2 ст.65 КПК України, на противагу поняттю «таємниця досудового розслідування» запропоновано термін: «таємниця досудового розслідування та відомостей, отриманих за результатами проведення процесуальних дій у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення», піддано критиці позицію, відповідно до якої слідчий суддя надає тимчасовий доступ до документів з іншого кримінального провадження, запропоновано удосконалити процедуру прийняття рішення щодо проведення закритого судового засідання, а також рекомендовано у кожному конкретному випадку вирішувати питання щодо кола учасників, які можуть бути присутні у ході такого судового провадження.

Робота закінчується висновками та пропозиціями щодо внесення змін у чинне законодавство, які є обґрунтованими, логічно-послідовними та підкреслюють оригінальність проведеного дослідження.

Текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Поряд з ґрунтовно проведеним дослідженням, високо оцінюючи роботу дисертантки Матолич Віти Василівни, варто звернути увагу на **окремі недоліки а також положення та висновки, які мають дискусійний характер чи вимагають додаткового обґрунтування під час захисту:**

1. На думку офіційного опонента, аналізуючи наукові дослідження із проблематики, що є предметом дисертації, доцільно було б звернутися до історичних джерел визначення професійної таємниці та її правової природи у кримінальному провадженні, особливо нормативне закріплення захисту професійних таємниць у історичних нормативних документах.

2. На с. 54 дисертантка зазначає що «з метою недопущення порушення права особи на збереження певної інформації у таємниці слід застосовувати такий захід забезпечення кримінального провадження, як надання тимчасового доступу до документів, які містять професійну таємницю, виключно з метою досягнення дієвості кримінального провадження та при вирішенні питання про застосування такого заходу слід заслухати думку особи, яка довірила працівникам відомості, що становлять професійну таємницю і обов'язково врахувати таку думку при постановленні ухвали по суті заявленого клопотання.» Цікаво було б дізнатись яким саме процесуальним статусом буде наділена така особа у кримінальному провадженні. Підтримуючи наукову сміливість дисертантки, хотілося б все-таки почути додаткові аргументи на користь запропонованої нею позиції.

3. У цілому, відзначаю позитивний аспект дисертації, який стосується захисту дотримання професійної таємниці при ухваленні судового рішення колегіально судом без виходу до нарадчої кімнати у залі судового засідання, де ведеться безперервна фіксація технічними засобами, і, фактично ухвалення судового рішення у такому випадку є відкритим. Разом з тим, на с. 86 дисертанткою висловлено твердження що перебування складу суду у окремому приміщенні під час ухвалення судового рішення не зможе у повній мірі забезпечити у таємниці міркувань судді щодо оцінки доказів, які вже були досліджені, а також його висновки щодо обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Вважаю що дана позиція потребує додаткового обґрунтування під час захисту.

4. На сторінці 120 дисертації авторка пропонує внести до Кримінального процесуального кодексу України зміни та доповнити ч. 1 ст.

163 нормою, яка передбачає участь під час розгляду клопотання про доступ до речей та документів, які містять інформацію, що становить медичну таємницю, доступ до якої обмежений потерпілим, такого потерпілого, як особи, якої стосується дана інформація. Разом з тим, дисертантка вказує що неявка такої особи в судове засідання не зупиняє його здійснення. Така пропозиція дисертантки викликає низку питань: по-перше з якою метою є потреба викликати потерпілого для участі в розгляді клопотання про надання доступу до речей та документів які містять інформацію, що становить медичну таємницю, доступ до якої обмежено потерпілим; по-друге: якщо фактично участь потерпілого в такому судовому засіданні не є обов'язковою, що впливає з останнього речення, яку процесуальну роль буде відігравати потерпілий і його присутність чи відсутність під час розгляду такого клопотання; і по-третє: потребує детальнішого обґрунтування під час захисту дисертаційного дослідження застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження як доступ до речей та документів які містять інформацію, що становить медичну таємницю, доступ до якої обмежено потерпілим. Адже, потерпілий від кримінального провадження це особа, яка зацікавлена у швидкому розкритті кримінального провадження та має добровільно сприяти збиранню доказів.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження, рекомендації та міркування, поставлені запитання є підставою для дискусії в ході захисту, свідчать про складність проблеми та дискусійність підходів до її вирішення. Вони не змінюють загальну позитивну оцінку рецензованого дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що вказана дисертація містить висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні результати, наукові положення, а також характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий внесок здобувача в науку. Також вона містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачкою досліджень, які

розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для науки кримінального процесуального права України, зокрема, у сфері охорони професійних таємниць у кримінальному провадженні та свідчить про належний рівень оволодіння здобувачкою Матолич В.В. методологією наукової діяльності.

Дисертаційне дослідження «Охорона професійних таємниць у кримінальному провадженні», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право, відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31 травня 2019 р.), постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 р.), а його автор – **Матолич Віта Василівна** – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент –

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії держави та права
Львівського торговельно-економічного
університету

Марина ОЛАШИН

